

Zakład Dziejów Ziemi Wschodnich Instytutu Studiów Politycznych PAN wraz z Polsko-Ukraińskim Forum Partnerstwa przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych zapraszają do udziału w konferencji naukowej nt. „Akcja 'Wisła' w 1947 r.: Wydarzenia, konteksty, współczesna kwalifikacja”, która odbędzie się w dniu 24 kwietnia 2017 roku, w Pałacu Staszica (Warszawa)

Konferencja odbędzie się niemal dokładnie w 70. rocznicę rozpoczęcia operacji „Wisła”, w dniu 28 kwietnia 1947 r.

Decyzję o jej przeprowadzeniu Biuro Polityczne PPR podjęło miesiąc wcześniej, nazajutrz po śmierci wiceministra obrony narodowej, gen. Karola Świerczewskiego „Waltera”, w zasadzce zorganizowanej przez dwie sotnie Ukraińskiej Powstańczej Armii w Jabłonkach, koło Baligrodu. Przypadkowe zabicie tego dowódcy w Bieszczadach wykorzystano do uzasadnienia planu deportacji. Nie zdoławszy, pomimo wysiedlenia prawie pół miliona Ukraińców i Łemków do USRR w latach 1944-1946, w ramach tzw. repatriacji, zniszczyć UPA w południowo-wschodniej Polsce. W celu całkowitego odcięcia tej partyzantki od ludzkiego zaplecza, postanowiono pozostałych przedstawicieli owych obu narodów przymusowo wysiedlić z ziem ojczystych na Ziemię Zachodnią i Północną („za Wisłę”). Celem operacji była pełna asymilacja do polskości. Oznaczała ona zastosowanie zasady odpowiedzialności zbiorowej wobec wszystkich członków mniejszości narodowej (władze traktowały Łemków jako część narodu ukraińskiego). Akcja przybrała formę czystki etnicznej, którą Wojsko Polskie przeprowadziło do 31 lipca 1947 r.

Opinia publiczna przyjęła operację „Wisła” przeważnie ze zrozumieniem. W pamięci uchodźców i wielu Polaków przesiedlonych na ziemie zachodnie tkwiły masowe zbrodnie przeprowadzone przez UPA na Polakach na Wołyniu i w Galicji Wschodniej, w latach 1943-1944. Społeczeństwo dopiero co wyszło z wojny, w której zasada odpowiedzialności zbiorowej wobec całych narodów u obu okupantów była na porządku dziennym.

Ostatecznie wysiedlono 140 tysięcy osób, co spowodowało niemal pełną depopulację pogranicza ukraińsko-polskiego, po zachodniej stronie linii Curzona. Deportowani zajmowali gospodarstwa poniemieckie według zasady, iż w jednej osadzie nie może ich być więcej niż 10% ogółu osadników. Doprowadziło to do ich rozrzucenia na terytoriach sięgających od wschodnich Mazur po Dolny Śląsk. Przedstawiciele inteligencji ukraińskiej i łemkowskiej (m.in. duchownych) oraz szeroki krąg osób podejrzanych o współpracę z UPA, przeważnie zwykłych chłopów, w liczbie przekraczającej 3 800 osób umieszczono w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie na Śląsku.

Rygory wobec Ukraińców i Łemków zelżały nieco po 1956 r., skutkiem czego stały się możliwe ich indywidualne powroty. Od tego momentu pozwolono też na działalność Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. Jednak przełomem w życiu tych środowisk był dopiero rok 1989. W 1990 r. Senat RP przeprosił ich za wydarzenie, które wpisało państwo polskie w ponury ciąg realizacji wielkich projektów inżynierii społecznej w Europie w epoce 1914-1953.

Konferencja będzie składała się z trzech części poświęconych kolejno:

- 1) samej operacji i jej kwalifikacji w naukach społecznych i prawnych,
- 2) losom innych mniejszości narodowych w Polsce w pierwszych latach po 1945 r.,
- 3) problematyce ochrony praw mniejszości narodowych w Polsce i na Ukrainie.

Weźmie w niej udział kilkunastu badaczy z Polski, Ukrainy i Czech. Będzie gościć, m.in.: Rzecznika Praw Obywatelskich, **Adama Bodnara**, współprzewodniczących Polsko-Ukraińskiego Forum Partnerstwa: **Jana Malickiego** (dyrektora SEW) i **Witalija Portnikowa**, oraz prezesa Związku Ukraińców w Polsce, **Piotra Tymę**.

Do uczestnictwa w konferencji zapraszają:

*dyrektor ISP PAN, profesor **Grzegorz Motyka**, oraz*

Zakład Dziejów Ziemi Wschodnich Instytutu

Akcja „Wisła” w 1947 roku: wydarzenia, konteksty, współczesna kwalifikacja

Pałac Staszica, 24 kwietnia 2017 r.

09:30-10.00 Otwarcie konferencji:

Jan Malicki, Współprzewodniczący Polsko-Ukraińskiego Forum Partnerstwa, Witalij Portnikow,
Współprzewodniczący Polsko-Ukraińskiego Forum Partnerstwa Grzegorz Motyka, dyrektor Instytutu Studiów
Politycznych Polskiej Akademii Nauk.

10:00-12:15

PANEL I. *Przymusowe wysiedlenia Ukraińców 1947 r.* Prowadzący Tomasz Stryjek /ISP PAN i Collegium Civitas/.

Uczestnicy: Jan Pisuliński /IH Uniwersytetu Rzeszowskiego

Igor Hałagida /IPN Gdańsk

Roman Kabaczij/Kijów

Lubos Vesely /MSZ Republiki Czeskiej

Krzysztof Persak / ISP PAN, MHŻP

Lech Nijakowski /IS UW

12:15-12:30 przerwa kawowa 12:30-14:30

PANEL II. *Losy mniejszości narodowych w okresie stalinowskim.* Prowadzący: Mariusz Zajączkowski/ ISP PAN i IPN Lublin/.

Uczestnicy: Piotr Madajczyk /ISP PAN i Akademia Łazarskiego

Eugeniusz Mironowicz / IH Uniwersytet w Białymstoku

Magdalena Semczyszyn /IPN Szczecin

Grzegorz Hryciuk /IH Uniwersytetu Wrocławskiego

Henryk Stroński /Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

14:30-15:30 - przerwa obiadowa 15:30-17:45

PANEL III. *Akcja „Wisła” we współczesnych ocenach i stosunkach polsko-ukraińskich.* Prowadząca: Bogumiła Berdychowska

Uczestnicy: Adam Bodnar/ Rzecznik Praw Obywatelskich

Jan Malicki/SEW UW i Polsko-Ukraińskie Forum Partnerstwa Vitalij Portnikow /Kijów: Polsko-Ukraińskie Forum Partnerstwa

Paweł Kowal /ISP PAN i Kolegium w Natolinie Piotr Tyma /Związek Ukraińców w Polsce 17:45-18:00 zamknięcie konferencji